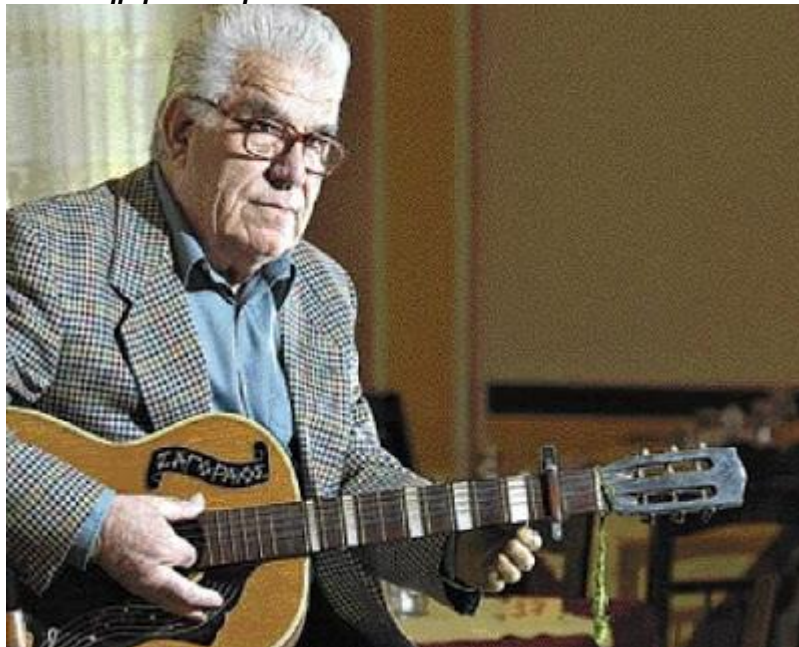

Σπύρος Ζαγοραίος: «Ν' αγαπάς αυτούς που σε θέλουνε...»

Σαν να μην μπορούσαν να το χωνέψουνε, πώς ένας άνθρωπος μ' ένα χέρι πάει καταπάνω

του **Σωτήρη Κακίση**

*Ζει και βασιλεύει, λοιπόν. Τραγουδάει πάντα, περασμένα μεσάνυχτα κατεβαίνει, συγγνώμη, ανεβαίνει στο μπαλκόνι της φωνής του πάντα, πάντα επίσημος και λαμπρός σαν αρχαίος Έλληνας, ο ανεπανάληπτος Σπύρος Ζαγοραίος. Στο «Εντελαμαγκέν» του το τωρινό, στο Αιγάλεω του Θεμιστοκλή κάποτε και του Αριστείδη και του Ξέρξη. Από το δικό του βουνό μπορεί αυτός πραγματικά να θαυμάζει της ζωής του τη συνεχή μαγεία, το πώς από μια έκρηξη παιδική τού σώματός του η αλλιώς από τότε παρουσία τον φτάνει ως τις μέρες μας σαν Προσευχή, σαν Κούκλα, σαν τοτέμ ενός τόσο μελλοντικού παρελθόντος. Μιλάει απλά. Διήγηση τόσων γεγονότων πάλι και πάλι, μυθικά ξαφνικά ονόματα σαν αστέρια πάνω από τις λέξεις: ο Τσιτσάνης, ο Βαμβακάρης, ο Παπαϊωάννου. Η Γκρέυ, η Μπέλλου, η Νίνου. Η Λίντα, η Πόλυ Πάνου. Και η Ζωή. Προπαντός η Ζωή, η Γυναίκα του.
Σ.Κ.*

Η συνέντευξη του Σπύρου Ζαγοραίου στον Σωτήρη Κακίση δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα "Τα Νέα", 28 Απριλίου 2001.

Φωτογραφίες: Εφημερίδα "Τα Νέα", Αρχείο Σ. Κακίση

Σπ. Ζαγοραίος.: Από την αρχή να ξεκινήσουμε, από πού αλλού; Άμα ξεκινάς από την αρχή, είσαι πάντα μέσα. Σαν τα τραγούδια. Έχετε δει τραγούδι να ξεκινάει από το τέλος; Μην πάμε μετά προς τα πίσω. Αν κι εγώ, τα περισσότερά μου τραγούδια τα 'χω αρχινισμένα με ρεφρέν. Ενώ οι άλλοι πάνε κουπλέ-ρεφρέν, εγώ πιο συχνά πάω ρεφρέν-κουπλέ.

Σωτ. Κακίσης.: Σαν τον Ιούλιο Βερν, πάντα από τη μέση το μυθιστόρημα, να τον πιάνεις τον άλλον με τη δράση;

Εγώ δεν ξέρω πώς και γιατί το 'κανα. Ίσως με διευκόλυνε καλύτερα έτσι, ίσως μου αρέσει κι εμένα μια ζωή η δράση που 'πατε. Κι έχω και μια ιδιοτροπία στους τόνους... Όλο διέσεις τραγουδάω, μισούς τόνους. Άμα ξέρατε από μουσική, θα καταλαβαίνατε τώρα τι σας λέω. Όλο στη δίεση είμαι. Και είναι δύσκολο έτσι να με συνοδεύουν οι οργανοπαίκτες. Τους θέλω πολύ καλούς.

Ας είναι δωρικό κι ίσιο το λαϊκό τραγούδι, το ρεμπέτικο, χωρίς ιδιοτροπία κανείς δεν κάνει.

Ό,τι και να είναι, όσοι κανόνες και να υπάρχουνε, χωρίς ιδιοτροπίες δεν γίνεται. Με τη μόνη διαφορά να είναι καλές αυτές οι ιδιοτροπίες, να μην είναι κακές. Να μην υπάρχει μέσα τους το μίσος και η κακία, η ζήλια, ο φθόνος. Να είσαι κι εσύ ευθύς και εντάξει.

Να είσαι αυτός που είσαι;

Α, μπράβο. Και ν' αγαπάς αυτούς που σε θέλουνε. Όπως κάνω εγώ από πάντα. Γιατί εγώ ξεκίνησα από πολύ χαμηλά. Ήμουνα από φτωχή οικογένεια. Είχα έναν πατέρα που είχε μια καλή δουλειά στο αγγλικό ναυτικό, αλλά ήτανε όμως αλανιάρης. Του άρεσε πολύ το θηλυκό το γένος. Και έτσι την βγάξαμε στα ξένα και στην ταβέρνα... Το 1940, στον πόλεμο, μας ξεσήκωσε να μας πάρει να μας πάει στην Αγία Παρασκευή. Γιατί ήτανε και θεριακλής κυνηγός, μανιώδης.

Όχι μόνο του θηλυκού γένους!

Ναι. Και πήγαμε εκεί, να βάζουμε ξώβεργκες, να πιάνουμε πουλιά, να 'χουμε και χόρτα. Για να μπορούμε να την βγάζουμε. Γιατί κάτω εδώ είχε αρχίσει η πείνα. Η μεγάλη η δυστυχία. Γιατί πριν μέναμε στον Άγιο Αρτέμη, στη Γούβα. Την ξέρετε τη Γούβα, στου Παγκρατίου τα μέρη. Αλλά στην Αγία Παρασκευή ήτανε αλλιώς ακόμα τα πράγματα. Το τσαντάκι το πρωί και στα χόρτα. Δεκατριών χρόνων ήμουνα δεν ήμουνα εγώ τότε. Κι ήτανε μια κυρία εκεί στην εκκλησία, που 'χε κοινοποιήσει πως παρέδιδε μαθήματα Δημοτικού. Εγώ είχα μεγάλη μανία με τα γράμματα, μεγάλη μανία. Κι έτρεξα από τους πρώτους στην εκκλησία. Μήπως το κάνουμε μακρύ το κομμάτι; Να σας πάω πιο γρήγορα; Γράφτηκα, λοιπόν, πρώτος και καλύτερος και παρακολουθούσα τα μαθήματα της Έκτης, της Πέμπτης, τι ήτανε. Όλοι μαζί ήμασταν. Σ' άλλον έλεγε για την Τετάρτη, σ' άλλον για την Πρώτη, μονοτάξιο ήτανε, και καλοσύνη της. Όπου, ένα πρωί...

Το μοιραίο εκείνο πρωινό...

Παίρνω την τσάντα μου να πάω για χόρτα. Κι όπου πήγαινα, βρίσκω ένα πράγμα στρογγυλό, μ' ένα καρφάκι, έτσι, απάνω. Κι η σκέψη μου έτρεξε στο μελανοδοχείο. Γιατί μελανοδοχείο δεν είχα. Το 'βαλα στην τσάντα, το πήρα στο σπίτι. Και του δίνω μια με το σκεπάρι σ' εκείνο το κεφαλάκι. Κι έσκασε. Και μου 'φαγε τα χέρια.

Δεν σας πέρασε τότε καθόλου από το μυαλό πως ήτανε χειροβομβίδα;

Όχι. Πού να μου περάσει; Ποιος ξέρει πώς είχανε βρεθεί αυτά τα πράγματα εκεί... Ήτανε για την τύχη τη δικιά μου. Εγώ την βρήκα μπροστά μου, δεν την βρήκε άλλος. Τα δικά μου τα χέρια έπρεπε να κοπούνε.

Η ώρα εκείνη η κακιά δεν θα 'χει φύγει ποτέ από μέσα σας.

Ποτέ. Κι ούτε και θα φύγει ποτέ. Ουδέποτε. Ακόμα κι όταν ήρθε, ύστερα από χρόνια, ο καιρός να συνταξιοδοτηθώ, απ' όλα που μου 'χανε βάλει μπροστά τα είδη, εγώ κατ' ευθείαν πήγα στη δικιά μου τη χειροβομβίδα. Γιατί λέγανε και πως το 'χα μόνος μου κάνει. Και φέραμε και μάρτυρα από το εξωτερικό, να το πιστοποιήσει. Πού να ξέρω εγώ, λόγω του νεαρού της

ηλικίας, τι είχα πάρει στα χέρια μου; Μόνος μου το 'κανα, αλλά χωρίς να ξέρω. Χωρίς ιδέα. Η μοίρα έκανε λάθος, που μου πήρε το χέρι. Γιατί αν είχα το χέρι μου, θα ήμουνα ένας πολύ δυνατός μουσικός. Την αγαπάω πάρα πολύ τη μουσική. Όλο μου το σόι ήτανε μουσικοί, κιθαρωδοί. Όχι επαγγελματίες σαν κι εμένα, βέβαια, ερασιτέχνες. Ο πατέρας μου ήτανε απ' τους πρώτους. Κι ωραίος τραγουδιστής. Και λέγαμε τις καντάδες. Με καντάδες, άλλωστε, ξεκίνησα κι εγώ. Από την Πλάκα.

Ετίναξε την ανθισμένην αμυγδαλιά;

Και δεν συμμαζεύεται. "Μικρό μου κοριτσάκι", κι άλλα πολλά, όλα. Αλλά εγώ είχα και μεγάλη μανία με το λαϊκό τραγούδι. Λησμόνησα να σας πω πως έπαιζα και φουσαρμόνικα. Βρήκα ένα κόλπο και κούρδιζα τις φουσαρμόνικες και τις έκανα να παίζουνε, όπως παίζει το μπουζούκι, ας πούμε. Τις έκανα σ' όλους τους δρόμους του μπουζουκιού. Γιατί οι φουσαρμόνικες δεν τις έχουνε όλες τις νότες πάνω. Κι έπαιζα με τη φουσαρμόνικα τις εισαγωγές, κι έλεγα και το τραγούδι με τη φωνή μου μετά. Κι είχα και δυο φίλους με τις κιθάρες τους κι ήμασταν ένα πάρα, πάρα πολύ ωραίο τρίο. Περιζήτητοι. Και δουλεύαμε στην Πλάκα, στα μαγαζιά, από 'δώ κι από 'κεί. Όσπου ήρθε ο καιρός και γνωρίστηκα με τον αδελφό του Κολοκοτρώνη. Του συνθέτη. Που ήτανε κι αυτός, ο αδελφός, κιθαρίστας. Και πιάσαμε δουλειά στο Πέραμα μαζί. Το '50 μιλάμε τώρα.

Με τον κόσμο πάντα φτωχό...

Φτωχό, αλλά γλεντζέδικο. Πάρα πολύ γλεντζέδικος ήτανε τότε ο κόσμος. Προ του '50 ήταν το άσχημο.

Ε, πριν από το '50 σφαζόμασταν και μεταξύ μας...

Βέβαια. Το '47 πάντως άρχισα εγώ. Τέλος πάντων. Πάμε πάλι στο Πέραμα. Όπου ένα βράδυ ήρθε κι ο αδελφός του κιθαρίστα μας, ο συνθέτης. Εμείς πια, είδαμε τον Κολοκοτρώνη και τρελαθήκαμε. Άρχισα εγώ να επιλέγω τραγούδια που μπορούσα να τα λέω καλύτερα, τέτοια. Καλά θα πήγα. Γιατί όταν σχολάσαμε και καθήσαμε για φαγητό, μου λέει ο Κολοκοτρώνης: "Θες να σε πάω στον Τσιτσάνη;". Γιατί του 'γραφε σίχους του Τσιτσάνη κι ήτανε και κουμπάροι οι δυο τους. Δώσαμε, λοιπόν, ραντεβού τη μεθεπομένη στο μπαράκι που πηγαίνανε όλοι οι μεγάλοι. Μ' άκουσε στο ιδιαίτερο ο Τσιτσάνης και του άρεσα, είπε, πάρα πολύ.

Ο Τσιτσάνης ήταν ήδη τότε πολύ μεγάλο όνομα;

Ε, βέβαια. Ο Μέγας Τσιτσάνης. Και Μέγας πάντα είναι και θα είναι και στον τάφο που είναι ακόμα, Μέγας Τσιτσάνης είναι. Κι από τότε ήταν ήδη πολύ φτιαγμένος ο Τσιτσάνης. Με τραγουδάρες. "Μην απελπίζεσαι και δεν θ' αργήσει"... Το θυμάστε;

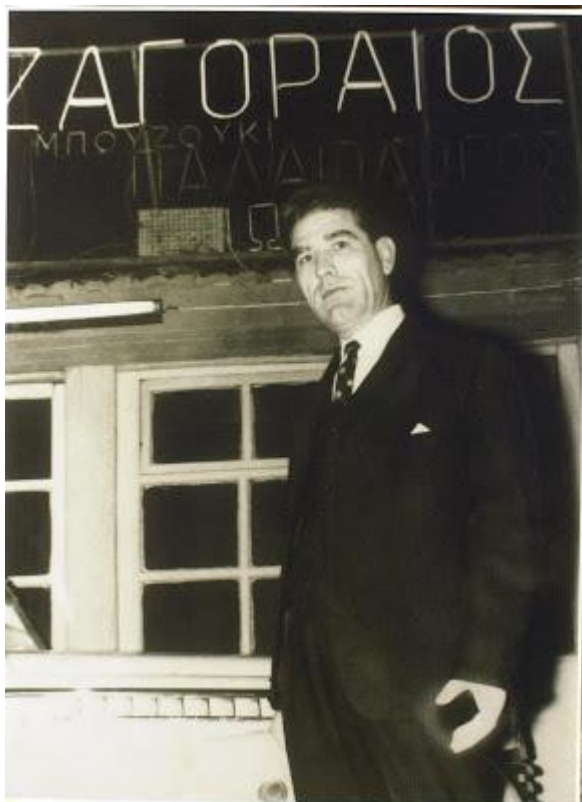
Κοντά σου θα 'ρθει κάποια στιγμή»... Τον Εθνικό μου Ύμνο τώρα μου λέτε

Βέβαια. Κι ένα άλλο, πώς το λένε, «... ότι ζει το παλικάρι, κι ότι γρήγορα θα 'ρθεί»;
«Κάποια μάνα αναστενάζει»...

Μπράβο. Ήταν η εποχή τέτοια. Το "Βιτριόλι"... Είχε γίνει κι ο σεισμός τότε στα Επτάνησα, που είχε γίνει, κι έβγαλε κι ένα τραγούδι για τον σεισμό... Ο Τσιτσάνης ήταν πολύ μεγάλη δουλειά μέσα σε όλους τους τότε. Κι εμένα αυτοστιγμεί μ' έβαλε μέσα σ' ένα ταξί, να με πάει στην ODEON. Την εταιρεία. Να με παρουσιάσει στον μαέστρο τον Περιστέρη.

Το χέρι που 'λειπε ο Τσιτσάνης δεν το κοιτάξε. Απ' τη φωνή έπιασε.

Ο Τσιτσάνης δεν τα 'βλεπε αυτά. Άλλοι τα κοιτάγανε αυτά. Και τα κοιτάνε και μέχρι σήμερα. Αλλά άλλο ο Τσιτσάνης. Σε λίγο το 'χα υπογραμμένο το συμβόλαιό μου στην εταιρεία. Αύγουστος ήταν. Το '52. Και μόλις άνοιξε το στούντιο, με πήγανε και φωνογραφήσαμε ένα τραγούδι του Τσιτσάνη. Το "Κουρμπέτι". "Στο κουρμπέτι μιας και θες να βγεις, πρόσεξε, βλάμη, να μην τσαλακωθείς"... Πολύ ωραίο τραγούδι. Τότε εγώ τις είχα και τις απειρίες μου. Δεν ήμουνα ο τραγουδιστής ο έτοιμος. Κι εκεί που δούλευα, οι ορχήστρες δεν ήταν από 'κείνες που θα μπορούσαν να με διδάξουνε καλύτερα.

Άλλες όμως οι αρετές στα νιάτα κι άλλες οι μετά.

Βέβαια. Τώρα, στην ηλικία που είμαι, αν ήμουνα όπως τότε, δεν θα μπορούσα πια να τραγουδάω. Αλλά με την πείρα που πια διαθέτω, δεν καταλαβαίνω τίποτα. Τους τόνους που τραγουδάγα μικρός τραγουδάω και τώρα που είμαι εβδομηντατριών χρόνων. Ο δίσκος πάντως τότε δεν πούλησε όσα έπρεπε. Αντί πέντε χιλιάδες, ας πούμε, πούλησε τρεις. Ευκαιρία ήταν κι αυτό να με βάλουνε στην άκρη μετά, να "ψηθώ" λιγάκι. Είχα κι αυτή την αναμονή. Στην ODEON ήταν κι ένα μεγάλο σαλόνι κι επηγαίνανε οι τραγουδιστές εκεί. Κι ο κάθε συνθέτης διάλεγε τον τραγουδιστή που ήθελε, να του πει το τραγούδι.

Σαν στην Ομόνοια, μια φορά κι έναν καιρό, με τους μπογιατζήδες πρωί πρωί;

Πέστε το κι έτσι. Κι είχαμε και τη λογοκρισία τότε, τι θα εγκρίνει, τι θα κόψει, τι θ' αφήσει. Τέλος παντων. Μια Πέμπτη έρχεται ένας από τους διευθυντές και γυρνάει σ' εμένα και μου λέει, με σπασμένα ελληνικά: "Εσύ έρκεσαι πολύ εντώ και δεν χωράμε". Δεν χωράμε; Ε, να μην ξανάρθω κι εγώ! Και δεν ξαναπήγα.

Κι ο Τσιτσάνης, ο Κολοκοτρώνης με κάτι τέτοια τι λέγανε;

Μα πώς να επιμείνει κι ο Τσιτσάνης, αν το εμπόριο που ήτανε των πέντε το 'κανα τρεις εγώ; Πώς ν' αντιμετωπίσεις ανθρώπους που 'χουνε το χρήμα μπροστά απ' όλα; Τι να κάνεις και τι να κάνω κι εγώ; Πήγα κι έπιασα δουλειά τώρα σ' ένα μαρμαράδικο. Μαρμαράδικο την ημέρα και κέντρο διασκεδάσεως τη νύχτα, Καβάλας και Θηβών η διεύθυνσή του. Στη γωνία. Ήτανε χωματόδρομος τότε, δεν ήτανε η Καβάλας που λέμε σήμερα. Κι ένα από τα βράδια, το '56, ήρθαν ο Κλουβάτος με τον Χατζηχρήστο. Έχετε ακούσει για τον Κλουβάτο; Ήτανε οι δυνάμεις τον καιρό εκείνο. Σαν ταβέρνες ήτανε τότε τα μαγαζιά. Με γλυκά ποτά, πίπερμαν. Δεν είχαμε ούισκι τότε.

Μετά μαθευτήκανε τα ούισκι, πολύ μετά;

Μετά, μετά. Να μην σας τα πολυλογώ. Νέα πρότασις: "Θέλεις να 'ρθεις μαζί μας στα "Τζάκια", στη Μαγκουφάνα"; Αν θέλω; Να δουλεύω στο μαρμαράδικο, κι αμέσως να βρεθώ στα ψηλά; Στο Μαρούσι; Δωμάτια - δωμάτια με τζάκια ήτανε το κέντρο εκείνο.

Κι η φωνή έκοβε βόλτες ανάμεσα στις κολόνες;

Έλα ντε! Και δεν είχαμε και μικρόφωνα τότε. Κάτι καπούλες είχαμε τότε, τα λαιμά μας πρηζόντουσαν κάθε βράδυ, μέχρι 'δώ... Εμένα, τι να σας πω! Υπήρχε στην ιδιοσυγκρασία μου ένα γκελ. Όπου πήγαινα, με ήθελε ο κόσμος. Ακούγανε εκείνα τα χρόνια από έξω ο κόσμος, κι άμα τους άρεσε μόνο ο τραγουδιστής να μπαίνανε μέσα. Κι εγώ όπου πήγαινα, γινότανε πάταγος. Κι από την πρώτη μέρα που δούλεψα κι εκεί, άρχισε να γίνεται συζήτηση για έναν τραγουδιστή μ' ένα χέρι που ήτανε, πολύν καλό. Και λέγανε κι οι γυναικούλες, "Μα πώς τραγουδάει μ' ένα χέρι;" και τέτοια. Και γινότανε κι ο ανάλογος τζερτζελές...

Θα μπορούσε όλη αυτή η ιστορία με το χαμένο χέρι σας να έχει δουλέψει και θετικά.

Πώς είναι ακόμα και σήμερα με κάτι τυφλούς τενόρους π.χ.

Κι ο Νταγιόλι δεν ήτανε σ' ένα καρτσάκι και τραγουδάγε; Γίνεται κι αυτό, πώς δεν γίνεται. Εγώ ο ίδιος τον είχα δει τον Νταγιόλι σ' ένα καρτσάκι πάνω να τραγουδάει στο "REX". Τότε και σ' εμένα γινότανε σκοτωμός: Ό,τι έλεγα, μ' αποθέωνε ο κόσμος. Κι έρχεται κι ένα άλλο βράδυ ο Κλουβάτος, που ήτανε ανοιχτοί οι ουρανοί και τ' αστέρια λάμπανε πολύ, και μου λέει: "Έλα να σου μάθω κι ένα άλλο τραγούδι". Και καθόμαστε κάτω, ντρίγκι, ντρίγκι, ντρίγκι και το φτιάχνουμε. Εγώ ήμουνα πολύ τσαχπίνης, αμέσως τα μάθαινα όλα. Αν είχα και τα λόγια στα χέρια, μπορούσα να στο ηχογραφήσω κι επιτόπου το τραγούδι.

Ποιο ήτανε το τραγούδι το καινούργιο;

"Άναψε το τσιγάρο, δώσ' μου φωτιά"... Σεισμός έγινε το βράδυ εκείνο που το πρωτόπα. Ο Κλουβάτος δεν κοιμήθηκε. Πήγε κατ' ευθείαν στην ΟΔΕΟΝ και μου τους έφερε όλους στο μαγαζί. Είπανε αμέσως να γίνει ο δίσκος. Και κόντρα σ' όλους κι όλα, με τον Κλουβάτο τώρα υπέρμαχο, ξανάνοιξε ο δρόμος. Κι ας ήθελαν να μου το πάρουν, να το πει μια άλλη τότε μεγάλη βεντέτα, λέει. Χαλασμός Κυρίου έγινε μόλις βγήκε αυτός ο δίσκος, και με τον "Πόνο της Αγάπης" επιπλέον από την άλλη. Όλοι οι... γύφτοι με τις μαϊμούδες αυτό το τραγούδι πιάσανε να παίζουνε αμέσως. Το καλύτερο ραδιόφωνο ήτανε τότε οι... γύφτοι. Αλλά τα τραγούδια δεν ήτανε σαν τα τωρινά. Ήτανε βγαλμένα μέσα από τις καρδιές κατ' ευθείαν, από τα σπίτια μέσα των ανθρώπων, από τις δουλειές, από τ' αυτοκίνητα, από τους δρόμους.

Όχι από τους δαιδάλους παλαβών μυαλών, εννοείτε.

Το "Τσιγάρο", για να καταλάβετε, μετά το είπε κι η Καίτη Γκρέυ, στην άλλη εταιρεία, στην Κολούμπια, κι είχαμε συναγωνισμό μεγάλο. Εκεί άρχισα να βρίσκω τον δρόμο της επιτυχίας κανονικά. Ύστερα πήγα και στη Θεσσαλονίκη. Αξίζει να σας το πω κι αυτό. Δουλεύαμε σ' ένα μαγαζί στις Τζιτζιφιές. Η Γκρέυ, εγώ κι ο Περπινιάδης...

Και παραδίπλα θα 'ταν όλοι, φαντάζομαι. Ο Παπαϊωάννου κι οι άλλοι. Ενώ με όλους σχεδόν είχατε συνεργαστεί, με τον Βαμβακάρη ποτέ. Θυμάμαι καλά;

Όχι, με τον Μάρκο ποτέ δεν δούλεψα. Με τα παιδιά του όμως ναι. Και με τον αδελφό του. Γιατί όταν βγήκα εγώ, ο Βαμβακάρης πια ήτανε μεγάλος, δύσκολος στη δουλειά. Δεν πολυδούλευε.

Εσείς πιο πολύ απ' όλους τους μεγάλους ποιον αγαπούσατε, ποιον αγαπάτε;

Να τους κατατάξω, δηλαδή, με σειρά; Πρώτος, δεύτερος;

Όχι, αυτό δεν έχει σημασία. Μα ποιανού το ύφος πιο πολύ σας πήγαινε.

Αυτοί ήταν όλοι το ίδιο. Όλοι πολύ, πάρα πολύ καλοί ήτανε. Γιατί κανένας τους δεν έφευγε από το θέμα. Κανένας τους δεν ξέφυγε ποτέ, να πει ένα τραγούδι τελείως άσχετο με τη ζωή. Ό,τι τραγούδι έβγαινε είχε συμβεί, το 'χανε ακούσει, το 'χανε ζήσει οι άνθρωποι αυτοί.

Αλλιώς όμως το 'φτιαχνε ο ένας, αλλιώς ο άλλος.

Καλά, γιατί αυτές είναι κι οι τεχνικές ικανότητες του καθενός. Ο Βαμβακάρης, πώς να το πω τώρα, ήτανε η πηγή, η πηγή του λαϊκού όλη. Από μπουζούκι, ο Θεός να βάλει το χέρι του, με δυο δαχτυλάκια έπαιζε. Αλλά έτσι όπως το 'παιζε ήτανε σούπερ, κάργα λαϊκό, τελείως ρεμπέτικο το πράμα. Ο Τσιτσάνης απ' την άλλη ήτανε πιο "εξευγενισμένος". Ο δε Χιώτης ήταν ο υπ' αριθμόν ένα εξευγενισμένος. Αυτός έβαλε το μπουζούκι στα σαλόνια».

Κι ο Παπαϊωάννου ο δικός μου, ο γλυκός;

Κι αυτός γλυκύτατος, ωραίος. Καλή ψυχή, καλός άνθρωπος. Κι έφτιαχνε κι αυτός μελωδίες γερές, νοσταλγικές. Τα λέω καμιά φορά τώρα και νοσταλγώ όλη την εποχή εκείνη. Τις Τζιτζιφιές που λέγαμε, κι όλα τα παλιά.

Για τη φωνή του Στέλιου του Καζαντζίδη εσείς τι λέτε;

Τι να πω; Αυτός ήτανε, αυτός είναι. Όλοι οι άλλοι μπροστά του είμαστε οδοντόκρεμες...

Κι από τις τραγουδίστριες; Ποια πρωτοσηκώθηκε από την καρέκλα της τότε;

Τ' όρθιο το 'βγαλε η Λίντα. Η Μαίρη Λίντα με τον Χιώτη. Κι επικράτησε μετά αυτό. Ήθελε τόλμη να πρωτογίνει κάτι τέτοιο. Γιατί τότε ήτανε πολύ αυστηρά τα πράγματα. Δεν ήτανε άντε-άντε. Ο Χιώτης όμως με τη Μαίρη ήτανε άξιοι λόγου, για να σταθούνε. Το ζηλέψαμε όλοι μετά.

Κι όπως ήτανε ο Καζαντζίδης στους άντρες ήτανε κι η Μπέλλου στις γυναίκες; Εκτός συναγωνισμού;

Φωνάρα. Λαϊκιά πραγματική. Σούπερ λαϊκιά.

Η Μπέλλου τα διόρθωνε κιόλας τα τραγούδια. Ν' ακούγονται όλες οι λέξεις τέλεια.

Βέβαια. Αλλά όλοι οι τραγουδιστές το ίδιο προσπαθούμε. Άμα εμένα μου δώσεις ένα τραγούδι, θα το φορέσω επάνω στο δικό μου τον λαιμό. Μπορεί και ν' αλλοιώσω και δέκα νότες, άμα χρειαστεί. Η Μπέλλου πάντως τις τόνιζε μία μία τις λέξεις.

Πήγαινε και γι' αυτήν πρώτα ο λόγος, φαίνεται. Ενώ σήμερα...

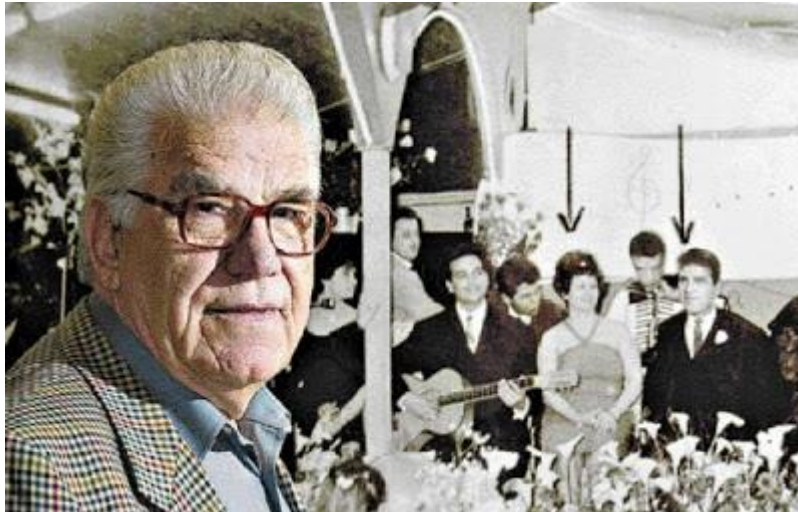
Σήμερα; Σήμερα αυτή που έχουμε δεν είναι μουσική. Πρώτα πρώτα τίποτα απ' όλ' αυτά τα σημερινά δεν είναι ανθρώπινο, λαϊκό. Όλα ξένα είναι. Κι από τα εκατό, τα τέσσερα είναι δικά μας μόνο. Τι είν' όλ' αυτά τα μπουτού-μπουτού; Παίρνουνε και τ' ασανσέρ τώρα ν' ανεβούμε στην πίστα! Καινούργια κόλπα κι αυτά. Άλογα καβαλάνε, με σκοινιά τούς κατεβάζουνε...

Και κάνουνε και τ' άλογα την ανάγκη τους στα μπροστινά τραπέζια...

Καλά κάνουνε! Τι να κάνουνε; Στη Θεσσαλονική στ' "Αστέρια" πάντως εγώ πρωτόπα το "Θα πεθάνω, γλυκιά μου αγάπη" κι έγινε το σώσε. Το βράδυ που βγήκα στο μαγαζί δεν τραγούδησα τίποτ' άλλο. Όλο αυτό με βάζανε να τους λέω. Όλη νύχτα! Ήτανε οι σίχοι τού Γκούτη και τη μουσική την είχαμε κάνει μαζί. Μαζί τα φτιάχναμε τα τραγούδια όλα. Εγώ κι ο Γκούτης ήμασταν σαν ένας άνθρωπος. Κι από το τραγούδι αυτό και πέρα, άρχισε η μία επιτυχία να διαδέχεται την άλλη. Σαν να 'θελε πια η μοίρα μου να διορθώσει το λάθος που έκανε και μου πήρε το χέρι. Μου 'δωσε την ευκαιρία να μπω στον κόσμο τον καλλιτεχνικό, και κάτι κι εγώ να κάνω.

Είπατε και το «Στης Λαρίσης το ποτάμι»...

Κι αυτό. Έβαλε ο Μητσάκης τότε στη Φιντέλιτι νομίζω δυο τραγούδια, κι εγώ ούτε κατάλαβα πότε το είπα, πότε βγήκε κι έγινε σουξέ μεγάλο μ' εμένα.

(Η παλιά φωτογραφία έγινε αφίσα στον τοίχο. Τα βελάκια δείχνουν τη Ζωή και των Σπύρο Ζαγοραίο)

Δεν μας λέτε όμως για τις τραγουδίστριες λίγο πιο πολλά. Ξέρω πως με τη γυναίκα σας τραγουδάτε πάντα μαζί, αλλά...

Αυτή είναι η πιο ξεχωριστή, για μένα τον ίδιο, φωνή. Αλλά και για γυναίκες για ποια να πρωτοπούμε; Για την Γκρέυ, τη Λύδια, την Πόλυ Πάνου; Για τη Νίνου; Αν κι η Νίνου, έχω να το λέω αυτό, επειδή εγώ ήμουνα μ' ένα χέρι, δεν με ήθελε. Από τον ρατσισμό της αναπηρίας εγώ έχω περάσει πολλά. Και στο ραδιόφωνο τα τραγούδια μου δεν μου τα πολυβάζανε γι' αυτή την ιστορία.

Ο ρατσισμός τού ενός χεριού. Πώς σκεφτόντουσαν;

Πέστε μου εσείς. Το "Μια αμαρτία μου παλιά" μια φορά μόνο παίχτηκε στο ραδιόφωνο. Σαν να μην μπορούσαν να το χωνέψουνε, πώς ένας άνθρωπος μ' ένα χέρι πάει καταπάνω. Και σήμερα ακόμα. Στις τηλεοράσεις. Με βάζουνε εμένα; Ποιος είναι ο λόγος; Πέστε μου. Εγώ ο ίδιος δεν είπα τον "Ανάπηρο"; Άλλος τον είπε;

Δεν τον τραγουδήσατε όμως με σκοπό.

Όχι. Αλλά ήξερα πως θα το συνδυάσουνε μ' εμένα το τραγούδι. Αυτό δεν μ' ένοιαζε, δεν με νοιάζει. Ο ρατσισμός όμως με νοιάζει. Κι αν θα ξαναβγώ μια μέρα στην τηλεόραση, θα κάνω, επί του θέματος, αυστηρές δηλώσεις.

Και τα «Λαχεία»; Πέστε μας και γι' αυτό το διάσημό σας τραγούδι.

Χτίσαμε με τον Γκούτη πια σπίτια δίπλα δίπλα, για να μπορούμε να δουλεύουμε συνέχεια μαζί. Στο Περιστερί. Μόλις ξυπνάγαμε, το μπουζούκι, ο καφές, τα χαρτιά, τα βιβλία, και καθόμασταν. Γράφαμε έτσι το "Πάρ' τε, κύριε, λαχεία", τον "Ανάπηρο", την "Κούκλα", "Εκεί που μένουν οι νεκροί", όλ' αυτά. Δώσαμε την "Κούκλα" στον Βαγγέλη, τ' άλλα τα είπα εγώ. Είχαμε εντολή από τον Μάτσα: "Γράφ' τε και φέρ' τε". Ήτανε καλοκαιράκι, και είπαμε να πάμε και για κάνα μπάνιο στη θάλασσα...

Οδηγούσατε κι εσείς, αν δεν κάνω λάθος.

Κι ακόμα οδηγώ. Μέχρι φορτηγό. Στο οδήγημα δεν έχω πρόβλημα. Κάναμε το μπάνιο μας, λοιπόν, τελειώσαμε, οι γυναίκες εκεί με τα πλεκτά τους σ' ένα δέντρο αποκάτω με κάτι ωραίες πολυθρονίτσες... Και πιάνουμε οι δυο μας και φτιάχνουμε την "Προσευχή". "Προσευχήρη..."

Το '64. Με την "Προσευχή" να δείτε τι έγινε το ίδιο βράδυ στο μαγαζί. Λειτουργία! Τετρακόσια άτομα, όρθιοι όλοι! Με τον Αργύρη τον Βαμβακάρη, τον αδελφό του Στέλιου, μπουζούκι τότε βαρβάτο. Τα παλιά τα χρόνια, τα τραγούδια έτσι δοκιμαζόντουσαν. Απ' τα πριν. Έτσι και με τα "Λαχεία". Προ της "Προσευχής". Στην Ομόνοια, σαν τώρα το θυμάμαι, μόλις είχαμε υπογράψει τα νέα μας συμβόλαια με την ODEON. Και μας σταματάει ένα παιδί: "Πάρ' τε, κύριε, λαχεία", μας λέει. Κάτσαμε σ' ένα ζαχαροπλαστείο επιτόπου και το φτιάξαμε το τραγούδι.

(Αριστερά με τον Δ. Γκούτη στην Πάρνηθα το 1962 - Δεξιά το 1967 σε λαϊκό πάλλκο στην Πλάκα)

Ο φίλος σας δεν ζει πια.

Πέθανε νέος σχετικά ο Γκούτης, απ' το ζάχαρο. Ούτ' εξηντάρης δεν ήτανε ο Δημήτρης. Αν ζούσε ο Γκούτης...

Δεν το 'χετε βάλει κάτω, πάντως. Βγαίνετε στο μαγαζί σας αργά τη νύχτα και τραγουδάτε πάντα για τον κόσμο σας.

Ε, βέβαια. Και να μην τραγουδάμε εμείς, αργά κοιμόμαστε. Πάντα αργά θα κοιμόμαστε. Εγώ ευχαριστώ τον Θεό που μου 'χει δώσει υγεία και μπορώ να τραγουδάω και σήμερα. Εμένα μ' αρέσει πάρα πολύ να τραγουδάω, όλη μου η ζωή αυτό είναι. Και στον δρόμο που πάω εγώ σφυράω, όταν δεν τραγουδάω. Και ξέρετε και κάτι; Αν έρθει ένας καιρός και δεν μπορώ πια να τα λέω τα τραγούδια όπως πρέπει, εγώ θα πηγαίνω στα μαγαζιά και θα τους λέω: "Πόσα θέλετε να σας δώσω, να σας πω δυο τραγούδια;

"Πάρ' τε, κύριε, τραγούδια";

Ναι, γιατί όχι; "Πάρ' τε, κύριοι, τραγούδια!". Απ' τα λαχεία πιο καλά δεν είναι τα τραγούδια τα ωραία;

ΣΠΥΡΟΣ ΖΑΓΟΡΑΙΟΣ

ζήτω η αητεία

ζήτω η αητεία

ο πρώτος

είμαι στα κέφια μου

μη μου λέτε να γλεντήσω

το παράκανες καρδιά μου

είσαι λάθος

Victory